

М. Є. Шкурат

ORCID 0000-0003-3263-2507

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ ВЗАЄМОДІЙ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Стаття присвячена дослідженню євроінтеграційних умов формування кластерних взаємодій у національній економіці. Обґрунтовано, що в умовах поглиблення євроінтеграційного курсу України, структурної модернізації, післякризового відновлення та необхідності підвищення конкурентоспроможності регіонів кластери набувають ширшого функціонального значення. Так, вони виступають не лише формою територіальної концентрації підприємств, а й інструментом адаптації національної економіки до норм, стандартів, інноваційних практик і мережевих форматів співпраці, характерних для Європейського Союзу.

У статті уточнено зміст кластерних взаємодій у контексті євроінтеграції та визначено їх як систему виробничих, інноваційних, інституційних і просторових зв'язків між суб'єктами національної економіки, що забезпечують координацію ресурсів, знань, технологій та управлінських рішень. Акцентовано, що в європейському економічному просторі кластерні взаємодії виконують функцію організаційного посередника між підприємствами, науково-освітніми установами, органами публічного управління, інституціями підтримки бізнесу та зовнішніми ринками.

Систематизовано ключові євроінтеграційні умови формування кластерних взаємодій, серед яких виокремлено правове-регуляторні, фінансово-програмні, ринково-мережеві, інноваційно-технологічні, регіонально-просторові та організаційно-управлінські. Запропоновано авторську структурно-логічну модель євроінтеграційного впливу на формування кластерних взаємодій у національній економіці, яка відображає послідовний зв'язок між євроінтеграційними детермінантами, умовами, механізмами реалізації, безпосередніми ефектами та стратегічними результатами.

Визначено, що розвиток кластерних взаємодій в умовах євроінтеграції сприяє зниженню трансакційних витрат, консолідації ресурсів і компетенцій, активізації інноваційної діяльності, підвищенню експортної готовності підприємств та розширенню доступу до фінансування і партнерств. У стратегічному вимірі це забезпечує інтеграцію українських кластерів у європейські ланцюги створення вартості, підвищення конкурентоспроможності підприємств і регіонів, посилення інноваційної спроможності та смарт-спеціалізації регіонів, структурну модернізацію національної економіки й зміцнення її економічної стійкості.

Ключові слова: кластерні взаємодії, євроінтеграція, національна економіка, кластерна політика, смарт-спеціалізація, партнерство.

DOI 10.34079/2518-1394-2026-16-31-58-68

Постановка проблеми. Сучасний розвиток національної економіки України відбувається в умовах поглиблення євроінтеграційного курсу, потреби у структурній модернізації, післякризовому відновленні та посиленні конкурентоспроможності регіонів. За таких обставин особливого значення набуває формування кластерних взаємодій, які забезпечують кооперацію між підприємствами, науково-освітніми установами, органами публічного управління та інституціями підтримки бізнесу.

В умовах євроінтеграції кластери вже не можуть розглядатися лише як форма територіальної концентрації підприємств. Їхня роль розширюється до механізму адаптації національної економіки до європейських стандартів, правил, інноваційних практик і мережевих форматів співпраці. Зокрема, розвиток смарт-спеціалізації (англ. *Smart Specialisation*), європейських інноваційних екосистем (англ. *European Innovation Ecosystems*), міжрегіонального партнерства та інтеграції у європейські ланцюги створення вартості формує нові передумови для активізації кластерної політики.

Для України ця проблематика має практичне значення, оскільки кластерні взаємодії можуть стати інструментом залучення малих і середніх підприємств до європейських ринків, спільних інноваційних проєктів, програм фінансування та виробничої кооперації. Водночас їх формування потребує не лише організаційного об'єднання суб'єктів господарювання, а й розвитку інституційного середовища, довіри між учасниками, управлінської спроможності кластерних організацій та узгодження національних економічних практик із вимогами Європейського Союзу.

Так, наукова проблема полягає у необхідності обґрунтування євроінтеграційних умов, які визначають формування кластерних взаємодій у національній економіці, а також у визначенні їхнього впливу на модернізацію регіонального розвитку, підвищення конкурентоспроможності підприємств і включення України до європейських виробничих та інноваційних мереж.

Метою статті є обґрунтування євроінтеграційних умов формування кластерних взаємодій у національній економіці та визначення їхнього впливу на інституційну, інноваційну, просторову та мережеву трансформацію економічного розвитку.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- уточнити зміст кластерних взаємодій у контексті євроінтеграції;
- систематизувати ключові євроінтеграційні умови, що впливають на розвиток кластерів;
- розробити авторську структурно-логічну модель євроінтеграційного впливу на формування кластерних взаємодій із виокремленням основних типів євроінтеграційних умов їх розвитку;
- визначити напрями адаптації кластерної політики України до європейської моделі розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика кластерних взаємодій активно досліджується у межах теорій регіонального розвитку, конкурентоспроможності та інноваційної політики. Теоретичні засади кластерного підходу були сформовані у працях М. Porter, який розглядав кластери як просторову концентрацію взаємопов'язаних підприємств, постачальників, сервісних організацій та інституцій, що одночасно конкурують і співпрацюють між собою (Porter, 1998; 2000). Подальший розвиток цього напрямку представлено у дослідженнях О. Sölvell, G. Lindqvist, С. Ketels, М. Delgado та S. Stern, де кластери аналізуються як чинник продуктивності, інноваційної активності й регіональної конкурентоспроможності (Sölvell, Lindqvist and Ketels, 2003; Delgado, Porter and Stern, 2014).

Окремий напрям досліджень пов'язаний із роллю кластерів у розвитку інноваційних екосистем і реалізації політики смарт-спеціалізації. У працях D. Foray, P. David, В. Hall, P. McCann, R. Ortega-Argilés, R. Boschma та P.-A. Balland смарт-спеціалізація розглядається як підхід до визначення регіональних конкурентних переваг, концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках і посилення взаємодії між бізнесом, наукою та владою (Foray, David and Hall, 2009; Foray, 2015; McCann and Ortega-Argilés, 2015; Boschma, 2015; Balland et al., 2019).

В українській науковій літературі питання кластерної політики, регіонального розвитку та інноваційної кооперації розкрито у працях М. Войнаренка, С. Соколенка,

Л. Федулової, О. Амоші, В. Геєця, З. Варналія та інших дослідників (Войнаренко, 2000; Соколенко, 2004; Федулова, 2007; Амоша та ін., 2018; Геєць та ін., 2015; Варналій, 2006). У цих працях кластери переважно розглядаються як інструмент активізації внутрішнього потенціалу регіонів, розвитку промислової кооперації, інноваційної інфраструктури та малого і середнього підприємництва.

Водночас сучасні євроінтеграційні процеси змінюють зміст кластерних взаємодій, перетворюючи їх із переважно локального інструменту регіонального розвитку на механізм включення підприємств у європейські виробничі, інноваційні та партнерські мережі. У документах Європейської комісії, Європейської платформи кластерної співпраці (англ. *European Cluster Collaboration Platform*), Європейської кластерної панорами 2024 (англ. *European Cluster Panorama 2024*) та Програми кластерного партнерства ЄС-Україна (англ. *EU-Ukraine Cluster Partnership Programme*) кластери розглядаються як інструмент підтримки підприємництва, міжрегіональної кооперації, розвитку європейських інноваційних екосистем (англ. *European Innovation Ecosystems*) та інтеграції бізнесу у європейські ланцюги створення вартості (European Commission, 2024; European Cluster Collaboration Platform, 2024).

Попри значну кількість наукових праць, недостатньо розкритим залишається питання системного впливу саме євроінтеграційних умов на формування кластерних взаємодій у національній економіці. Це зумовлює необхідність подальшого дослідження взаємозв'язку між європейськими інституційними вимогами, програмними інструментами, міжрегіональним партнерством та трансформацією кластерної політики України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кластерні взаємодії формуються на основі поєднання виробничих, технологічних, інноваційних та інституційних зв'язків між суб'єктами, які мають спільну або взаємодоповнювальну економічну спеціалізацію. Їхня специфіка полягає в тому, що учасники не втрачають господарської самостійності, але отримують додаткові можливості завдяки спільному використанню ресурсів, обміну знаннями, координації дій і доступу до ширшої мережі партнерств. Саме тому така взаємодія відрізняється від звичайної кооперації: вона охоплює не лише виробничі зв'язки між підприємствами, а й зв'язки з університетами, дослідницькими установами, центрами трансферу технологій, органами влади, фінансовими інституціями та організаціями підтримки бізнесу (Porter, 1998; Sölvell, Lindqvist and Ketels, 2003).

Так, зміст кластерних взаємодій доцільно розкривати через кілька взаємопов'язаних рівнів. Перший рівень становлять виробничі зв'язки, які забезпечують кооперацію між підприємствами, постачальниками, сервісними структурами та споживачами продукції. Другий рівень охоплює інноваційні зв'язки, пов'язані зі спільною розробкою нових продуктів, технологічним оновленням, цифровізацією бізнес-процесів і комерціалізацією знань. Третій рівень формують інституційні зв'язки, які забезпечують узгодження інтересів учасників, доступ до програм підтримки, участь у спільних проектах та представлення інтересів бізнесу на регіональному, національному й міжнародному рівнях. Така багаторівнева структура дає змогу розглядати кластер не як сукупність окремих підприємств, а як організовану мережу економічної взаємодії (Ketels, 2013; Delgado, Porter and Stern, 2014).

У контексті євроінтеграції особливого значення набуває здатність кластерних взаємодій забезпечувати перехід від ізольованої діяльності окремих підприємств до спільної участі у виробничих та інноваційних мережах. Для них це означає можливість не лише зменшувати трансакційні витрати, а й швидше отримувати інформацію про зміни ринкових вимог, технологічні стандарти, інструменти фінансування та потенційних партнерів. У цьому аспекті кластери виконують функцію організаційного посередника між підприємницьким середовищем і зовнішніми ринками, оскільки

допомагають учасникам координувати спільні дії, формувати проєктні консорціуми, адаптувати продукцію до нових вимог і підвищувати рівень довіри між партнерами (European Commission, 2024; European Cluster Collaboration Platform, 2024).

Важливою ознакою кластерних взаємодій є їхня здатність поєднувати територіальну близькість із мережевою відкритістю. Територіальна близькість сприяє швидшому обміну інформацією, формуванню довіри та спільному використанню інфраструктури, тоді як мережевий характер взаємодії дозволяє виходити за межі одного регіону, залучати зовнішніх партнерів і включатися у міжрегіональні та транскордонні проєкти. У європейській практиці такий підхід пов'язується з розвитком європейських інноваційних екосистем, у межах яких кластери виступають платформами взаємодії між бізнесом, наукою, інвесторами та органами публічного управління (European Commission, 2021; EISMEA, 2024).

Кластерна модель також тісно пов'язана зі смарт-спеціалізацією, оскільки саме через кластери регіони можуть перетворювати визначені пріоритети розвитку на практичні форми економічної кооперації. Якщо смарт-спеціалізація задає напрями концентрації ресурсів і визначає сфери потенційних переваг, то кластерні взаємодії забезпечують організаційний механізм їх реалізації через співпрацю підприємств, наукових установ, освітніх організацій та органів влади. У цьому сенсі кластер є не лише результатом наявної економічної спеціалізації регіону, а й інструментом її поглиблення, оновлення та включення у ширші виробничі й інноваційні мережі (Foray, 2015; McCann and Ortega-Argilés, 2015; Balland et al., 2019).

У межах даного дослідження кластерні взаємодії доцільно трактувати як систему стійких виробничих, інноваційних, інституційних і просторових зв'язків між суб'єктами національної економіки, які забезпечують координацію ресурсів, знань, технологій і управлінських рішень для підвищення конкурентоспроможності підприємств, регіонів і національної економіки загалом. Саме така інтерпретація дозволяє перейти від розуміння кластера як статичної групи підприємств до його розгляду як динамічної мережі взаємодії, здатної адаптуватися до змін зовнішнього середовища та підтримувати інтеграцію економічних суб'єктів у ширші європейські простори співпраці.

У свою чергу, євроінтеграційні умови формування кластерних взаємодій доцільно розглядати як систему інституційних, регуляторних, фінансових, інноваційних, ринкових і регіональних передумов, які визначають здатність національних підприємств та інституцій підтримки бізнесу діяти відповідно до правил і практик Європейського Союзу. На відміну від внутрішньої кластеризації, що часто формується на основі територіальної близькості або галузевої спеціалізації, євроінтеграційна модель передбачає вищий рівень організаційної зрілості: участь у міжнародних партнерствах, адаптацію до стандартів ЄС, залучення програмного фінансування, розвиток інноваційної кооперації та включення у європейські ланцюги створення вартості.

Першою важливою умовою є інституційно-регуляторна адаптація. Для кластерів вона означає необхідність узгодження діяльності учасників із вимогами ЄС у сферах технічного регулювання, сертифікації, конкуренції, державної допомоги, екологічної відповідальності та цифрового управління. У практичному вимірі це посилює роль кластерних організацій як координаторів спільної підготовки підприємств до роботи на європейському ринку: консультування щодо стандартів, підтримки сертифікації, формування експортних пропозицій і адаптації виробничих процесів. У Плані України на 2024-2027 рр. у межах Українського механізму підтримки (*англ. Ukraine Facility*) одним із ключових завдань визначено поступову інтеграцію України до єдиного ринку ЄС, що безпосередньо впливає на умови діяльності підприємств і бізнес-об'єднань (Ukraine Plan, 2024).

Другою умовою є фінансово-програмна інтеграція. Вона відкриває для кластерів доступ до інструментів підтримки підприємництва, інновацій, цифровізації, «зеленого» переходу та міжрегіональної співпраці. Особливе значення має Програма кластерного партнерства ЄС-Україна, започаткована у межах Програми єдиного ринку (англ. *Single Market Programme*). Її спрямовано на формування партнерств між українськими та європейськими кластерними організаціями, підтримку інтернаціоналізації малих і середніх підприємств, посилення зв'язків у ланцюгах створення вартості та прискорення інтеграції України до єдиного ринку ЄС (European Commission, 2025).

Третьою умовою є ринково-інтеграційна спроможність кластерів. Вихід на європейський ринок для окремих підприємств часто ускладнюється високими витратами на сертифікацію, недостатнім доступом до інформації, слабкими контактами з партнерами та обмеженим досвідом участі у міжнародних проєктах. Кластер у цьому випадку виконує функцію колективної платформи, що дає змогу підприємствам об'єднувати експортні можливості, формувати спільні виробничі пропозиції, брати участь у виставках, партнерських заходах, проєктних консорціумах і європейських бізнес-мережах (European Cluster Collaboration Platform, 2025).

Четвертою умовою є інноваційно-технологічна орієнтація кластерних взаємодій. У європейському підході кластери дедалі більше пов'язуються з розвитком європейських інноваційних екосистем (англ. *European Innovation Ecosystems*), трансфером технологій, цифровізацією, «зеленим» переходом і масштабуванням інноваційних рішень. У межах програми «Горизонт Європа» (англ. *Horizon Europe*) цей напрям спрямований на посилення зв'язків між підприємствами, дослідницькими організаціями, інвесторами, регіональними інституціями та органами влади (European Commission, 2025).

П'ятою умовою є регіонально-просторова інтеграція. Вона передбачає узгодження кластерної політики зі смарт-спеціалізацією, регіональними стратегіями розвитку, відновленням територій і міжрегіональною співпрацею. У цьому контексті важливого значення набувають регіональні інноваційні долини (англ. *Regional Innovation Valleys*), які орієнтовані на поєднання менш інноваційних і більш інноваційних регіонів навколо спільних викликів у сферах цифрової трансформації, енергетичної безпеки, охорони здоров'я, продовольчої безпеки та циркулярності (European Commission, 2026; EISMEA, 2025).

Шостою умовою є організаційно-управлінська зрілість кластерів. Європейська модель кластерної політики передбачає, що кластерна організація має виконувати не лише комунікаційну, а й сервісну, аналітичну, проєктну та представницьку функції. Це означає здатність управляти партнерствами, готувати заявки на фінансування, організовувати навчання, супроводжувати підприємства у процесах інтернаціоналізації та забезпечувати сталість взаємодії між учасниками.

З огляду на те, що євроінтеграційний вплив на розвиток кластерів має не лише галузевий або інституційний, а й трансформаційний характер, у межах дослідження доцільно запропонувати авторську структурно-логічну модель євроінтеграційного впливу на формування кластерних взаємодій, яка відображає послідовний перехід від нормативно-інституційних змін до практичних механізмів кооперації та стратегічних результатів для національної економіки (рис. 1).

Так, запропонована модель ґрунтується на виокремленні п'яти взаємопов'язаних рівнів євроінтеграційного впливу. Перший рівень формують євроінтеграційні детермінанти, серед яких ключове значення мають імплементація актів права Європейського Союзу (*acquis* ЄС), поступова інтеграція до Єдиного ринку ЄС, розвиток підходу смарт-спеціалізації, залучення до європейських інноваційних екосистем, а також участь у програмах та інструментах підтримки ЄС. Вони визначають загальний напрям зміни кластерної політики та формують нові вимоги до організації взаємодії між

підприємствами, науково-освітніми установами, органами влади й інституціями підтримки бізнесу.

Другий рівень охоплює безпосередні євроінтеграційні умови формування кластерних взаємодій: правово-регуляторні, фінансово-програмні, ринково-мережеві, інноваційно-технологічні, регіонально-просторові та організаційно-управлінські. Їхнє значення полягає в тому, що вони переводять загальні європейські орієнтири у практичну площину діяльності кластерів. Зокрема, правово-регуляторні умови забезпечують відповідність європейським нормам і стандартам; фінансово-програмні створюють можливості для залучення ресурсів; ринково-мережеві сприяють включенню підприємств у європейські ланцюги створення вартості; інноваційно-технологічні посилюють спільне створення і впровадження нових рішень; регіонально-просторові пов'язують кластери зі смарт-спеціалізацією та міжрегіональним партнерством; організаційно-управлінські визначають здатність кластерних організацій координувати сталі форми співпраці.

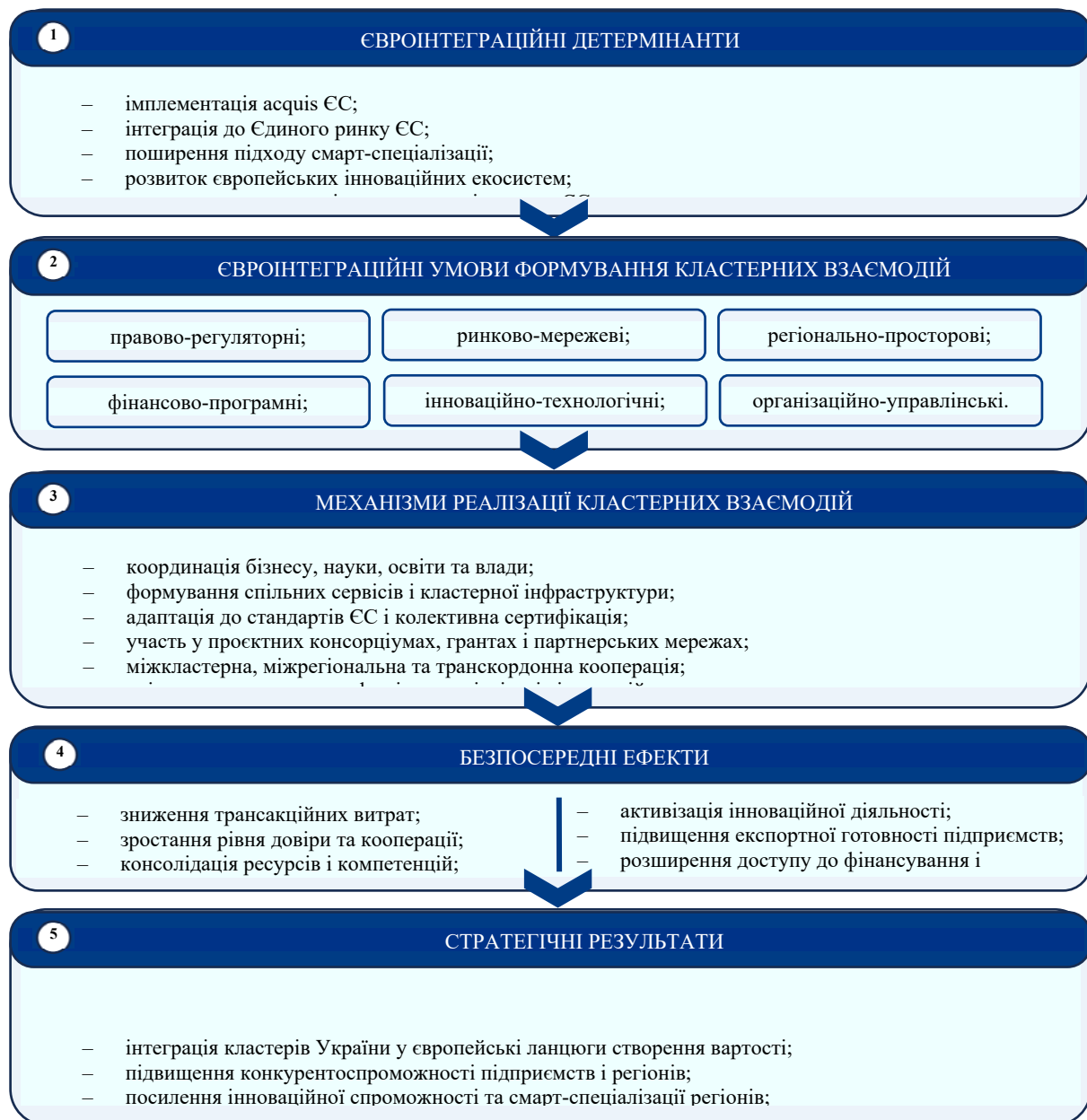

Рисунок 1. Авторська структурно-логічна модель євроінтеграційного впливу на формування кластерних взаємодій у національній економіці
Джерело: складено автором

Третій рівень становлять механізми реалізації кластерних взаємодій, через які зазначені умови набувають прикладного змісту. До них належать координація бізнесу, науки, освіти та влади, формування спільних сервісів і кластерної інфраструктури, адаптація до стандартів ЄС і колективна сертифікація, участь у проєктних консорціумах, грантах і партнерських мережах, міжкластерна, міжрегіональна та транскордонна кооперація, а також спільне створення, трансфер і комерціалізація інновацій.

Реалізація зазначених механізмів забезпечує виникнення безпосередніх ефектів кластерної взаємодії: зниження трансакційних витрат, зростання рівня довіри між учасниками, консолідацію ресурсів і компетенцій, активізацію інноваційної діяльності, підвищення експортної готовності підприємств та розширення доступу до фінансування і партнерств. У стратегічному вимірі це сприяє інтеграції українських кластерів у європейські ланцюги створення вартості, підвищенню конкурентоспроможності підприємств і регіонів, посиленню інноваційної спроможності та смарт-спеціалізації регіонів, структурній модернізації національної економіки й зміцненню її стійкості в умовах євроінтеграції.

Таким чином, адаптація кластерної політики України до європейської моделі розвитку має здійснюватися за кількома ключовими напрямками. По-перше, необхідно посилити інституційну спроможність кластерних організацій, зокрема через розвиток професійного кластерного менеджменту, аналітичних сервісів, проєктного супроводу та консультативної підтримки підприємств. По-друге, доцільно інтегрувати кластерну політику з регіональними стратегіями, смарт-спеціалізацією та програмами відновлення територій, щоб кластери формувалися навколо реальних економічних переваг, а не адміністративних рішень. По-третє, важливо розширити участь українських кластерів у європейських програмах, платформах і партнерських мережах, зокрема через Програму кластерного партнерства ЄС-Україна, програму «Горизонт Європа» та Програму єдиного ринку. По-четверте, слід підтримувати експортну та інноваційну готовність підприємств у межах кластерів через спільну сертифікацію, адаптацію до стандартів ЄС, цифровізацію, технологічне оновлення та розвиток компетенцій.

Висновки. Отже, формування кластерних взаємодій в умовах євроінтеграції слід розглядати як один із практичних механізмів переходу національної економіки до більш відкритої, інноваційної та конкурентоспроможної моделі розвитку. Їх значення полягає не лише в об'єднанні підприємств, а у створенні середовища, в якому кооперація перетворюється на інструмент технологічного оновлення, виходу на європейські ринки та підвищення спроможності регіонів до економічної адаптації.

Проведене дослідження підтвердило, що результативність кластерної політики залежить від здатності поєднати європейські нормативні вимоги, програмні можливості, інноваційні зв'язки та управлінську координацію в єдину систему дій. За відсутності такої узгодженості кластери ризикують залишатися формальними об'єднаннями, тоді як за умов належної організації вони можуть стати дієвими платформами інтеграції українського бізнесу у європейський економічний простір.

Таким чином, подальший розвиток кластерних взаємодій має бути спрямований на посилення професійного кластерного менеджменту, розширення участі у програмах ЄС, підтримку міжрегіонального партнерства та формування спільних проєктів з високою доданою вартістю. Саме це дозволить перетворити євроінтеграційні можливості на реальні економічні результати для підприємств, регіонів і національної економіки загалом.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методичного інструментарію оцінювання готовності українських кластерів до інтеграції у європейські ланцюги створення вартості та визначенні ефективності кластерної політики України в умовах євроінтеграції й післявоєнного відновлення.

Бібліографічний список

- Амоша, О. І., Харазішвілі, Ю. М., Ляшенко, В. І. та ін., 2018. *Модернізація економіки промислових регіонів України в умовах децентралізації управління*. Київ: ІЕП НАН України.
- Варналій, З. С., 2006. Підвищення конкурентоспроможності – стратегічний вектор державної регіональної політики України. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*, 23, с. 6-11.
- Войнаренко, М. П., 2000. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні. *Економіст*, 1, с. 29-33.
- Геєць, В. М. та ін., ред., 2015. *Інноваційна Україна 2020: національна доповідь*. Київ: НАН України.
- Соколенко, С. І., 2004. *Кластери в глобальній економіці*. Київ: Логос.
- Федулова, Л. І., ред., 2007. *Корпоративні структури в національній інноваційній системі України*. Київ: УкрІНТЕІ.
- Balland, P.-A., Boschma, R., Crespo, J. and Rigby, D. L., 2019. Smart specialization policy in the European Union: relatedness, knowledge complexity and regional diversification. *Regional Studies*, 53 (9), pp. 1252-1268.
- Boschma, R., 2015. Towards an evolutionary perspective on regional resilience. *Regional Studies*, 49 (5), pp. 733-751.
- Delgado, M., Porter, M. E. and Stern, S., 2014. Clusters, convergence, and economic performance. *Research Policy*, 43 (10), pp. 1785-1799.
- EISMEA, 2024. *European Innovation Ecosystems*. [online] Доступно: <https://eisma.ec.europa.eu/programmes/european-innovation-ecosystems-v2_en> [Дата звернення 8 травня 2026].
- EISMEA, 2025. *European Innovation Ecosystems*. [online] Доступно: <https://eisma.ec.europa.eu/programmes/european-innovation-ecosystems_en> [Дата звернення 8 травня 2026].
- European Cluster Collaboration Platform, 2024. *European Cluster Panorama Report 2024*. [online] Доступно: <<https://www.clustercollaboration.eu/knowledge-sharing/publications/document-library/european-cluster-panorama-report-2024>> [Дата звернення 8 травня 2026].
- European Cluster Collaboration Platform, 2025. *EU Clusters Supporting Ukraine*. [online] Доступно: <<https://www.clustercollaboration.eu/content/eu-clusters-supporting-ukraine>> [Дата звернення 8 травня 2026].
- European Commission, 2021. *European Innovation Ecosystems*. [online] Доступно: <https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/european-innovation-ecosystems_en> [Дата звернення 8 травня 2026].
- European Commission, 2024. *European Cluster Panorama 2024*. [online] Доступно: <https://www.clustercollaboration.eu/sites/default/files/document-store/Cluster_Panorama2024.pdf> [Дата звернення 8 травня 2026].
- European Commission, 2025. *Support Actions for Ukraine*. [online] Доступно: <https://single-market-economy.ec.europa.eu/support-actions-ukraine_en> [Дата звернення 8 травня 2026].
- European Commission, 2026. *Regional Innovation Valleys*. [online] Доступно: <https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/support-policy-making/shaping-eu-research-and-innovation-policy/new-european-innovation-agenda/roadmap/flagship-3-accelerating-and-strengthening-innovation-european-innovation-ecosystems-across-eu-and/regional-innovation-valleys_en> [Дата звернення 8 травня 2026].

- Foray, D., 2015. *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy*. London: Routledge.
- Foray, D., David, P. A. and Hall, B. H., 2009. Smart Specialisation – The Concept. *Knowledge Economists Policy Brief*, 9, pp. 1-5.
- Ketels, C., 2013. Recent research on competitiveness and clusters: what are the implications for regional policy? *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 6 (2), pp. 269-284.
- McCann, P. and Ortega-Argilés, R., 2015. Smart specialization, regional growth and applications to European Union cohesion policy. *Regional Studies*, 49 (8), pp. 1291-1302.
- Porter, M. E., 1998. Clusters and the new economics of competition. *Harvard Business Review*, 76 (6), pp. 77-90.
- Porter, M. E., 2000. Location, competition, and economic development: local clusters in a global economy. *Economic Development Quarterly*, 14 (1), pp. 15-34.
- Sölvell, Ö., Lindqvist, G. and Ketels, C., 2003. *The Cluster Initiative Greenbook*. Stockholm: Ivory Tower AB.
- Ukraine Plan, 2024. *Ukraine Plan 2024-2027*. [online] Доступно: <<https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukraine-facility-plan.pdf>> [Дата звернення 8 травня 2026].

References

- Amosha, O. I., Kharazishvili, Yu. M., Liashenko, V. I. and others, 2018. *Modernizatsiia ekonomiky promyslovykh rehioniv Ukrainy v umovakh detsentralizatsii upravlinnia* [Modernization of the economy of industrial regions of Ukraine under conditions of decentralization of governance]. Kyiv: IEP NAN Ukrainy. (in Ukrainian).
- Balland, P.-A., Boschma, R., Crespo, J. and Rigby, D. L., 2019. Smart specialization policy in the European Union: relatedness, knowledge complexity and regional diversification. *Regional Studies*, 53 (9), pp. 1252-1268.
- Boschma, R., 2015. Towards an evolutionary perspective on regional resilience. *Regional Studies*, 49 (5), pp. 733-751.
- Delgado, M., Porter, M. E. and Stern, S., 2014. Clusters, convergence, and economic performance. *Research Policy*, 43 (10), pp. 1785-1799.
- EISMEA, 2024. *European Innovation Ecosystems*. [online] Available at: <https://eisma.ec.europa.eu/programmes/european-innovation-ecosystems-v2_en> [Accessed 8 May 2026].
- EISMEA, 2025. *European Innovation Ecosystems*. [online] Available at: <https://eisma.ec.europa.eu/programmes/european-innovation-ecosystems_en> [Accessed 8 May 2026].
- European Cluster Collaboration Platform, 2024. *European Cluster Panorama Report 2024*. [online] Available at: <<https://www.clustercollaboration.eu/knowledge-sharing/publications/document-library/european-cluster-panorama-report-2024>> [Accessed 8 May 2026].
- European Cluster Collaboration Platform, 2025. *EU Clusters Supporting Ukraine*. [online] Available at: <<https://www.clustercollaboration.eu/content/eu-clusters-supporting-ukraine>> [Accessed 8 May 2026].
- European Commission, 2021. *European Innovation Ecosystems*. [online] Available at: <https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/european-innovation-ecosystems_en> [Accessed 8 May 2026].

- European Commission, 2024. *European Cluster Panorama 2024*. [online] Available at: <https://www.clustercollaboration.eu/sites/default/files/document-store/Cluster_Panorama2024.pdf> [Accessed 8 May 2026].
- European Commission, 2025. *Support Actions for Ukraine*. [online] Available at: <https://single-market-economy.ec.europa.eu/support-actions-ukraine_en> [Accessed 8 May 2026].
- European Commission, 2026. *Regional Innovation Valleys*. [online] Available at: <https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/support-policy-making/shaping-eu-research-and-innovation-policy/new-european-innovation-agenda/roadmap/flagship-3-accelerating-and-strengthening-innovation-european-innovation-ecosystems-across-eu-and/regional-innovation-valleys_en> [Accessed 8 May 2026].
- Fedulova, L. I., ed., 2007. *Korporativni struktury v natsionalnii innovatsiinii systemi Ukrainy* [*Corporate Structures in the National Innovation System of Ukraine*]. Kyiv: UkrINTEI. (in Ukrainian).
- Foray, D., 2015. *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy*. London: Routledge.
- Foray, D., David, P. A. and Hall, B. H., 2009. Smart Specialisation – The Concept. *Knowledge Economists Policy Brief*, 9, pp. 1-5.
- Heiets, V. M. and others, eds., 2015. *Innovatsiina Ukraina 2020: natsionalna dopovid* [*Innovative Ukraine 2020: National Report*]. Kyiv: NAN Ukrainy. (in Ukrainian).
- Ketels, C., 2013. Recent research on competitiveness and clusters: what are the implications for regional policy? *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 6 (2), pp. 269-284.
- McCann, P. and Ortega-Argilés, R., 2015. Smart specialization, regional growth and applications to European Union cohesion policy. *Regional Studies*, 49 (8), pp. 1291-1302.
- Porter, M. E., 1998. Clusters and the new economics of competition. *Harvard Business Review*, 76 (6), pp. 77-90.
- Porter, M. E., 2000. Location, competition, and economic development: local clusters in a global economy. *Economic Development Quarterly*, 14 (1), pp. 15-34.
- Sokolenko, S. I., 2004. *Klastery v hlobalnii ekonomitsi* [*Clusters in the Global Economy*]. Kyiv: Lohos. (in Ukrainian).
- Sölvell, Ö., Lindqvist, G. and Ketels, C., 2003. *The Cluster Initiative Greenbook*. Stockholm: Ivory Tower AB.
- Ukraine Plan, 2024. *Ukraine Plan 2024-2027*. [online] Available at: <<https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukraine-facility-plan.pdf>> [Accessed 8 May 2026].
- Varnalii, Z. S., 2006. Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti - stratehichniy vektor derzhavnoi rehionalnoi polityky Ukrainy [Increasing competitiveness as a strategic vector of the state regional policy of Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii ekonomichna*, 23, pp. 6-11. (in Ukrainian).
- Voinarenko, M. P., 2000. Kontseptsiiia klasteriv - shliakh do vidrozhennia vyrobnytstva na rehionalnomu rivni [The concept of clusters as a way to revive production at the regional level]. *Ekonomist*, 1, pp. 29-33. (in Ukrainian).

Shkurat M.

EU INTEGRATION CONDITIONS FOR THE FORMATION OF CLUSTER INTERACTIONS IN THE NATIONAL ECONOMY

The article is devoted to the study of European integration conditions for the formation of cluster interactions in the national economy. The relevance of the research is determined by the deepening of Ukraine's European integration course, the need for structural modernization, post-crisis recovery and strengthening of regional competitiveness. Under these conditions, clusters are considered not only as a form of territorial concentration of enterprises, but also as an organizational mechanism for adapting the national economy to EU norms, standards, innovation practices and network forms of cooperation.

The purpose of the article is to substantiate the European integration conditions for the formation of cluster interactions and to determine their influence on the institutional, innovation, spatial and network transformation of economic development. The article clarifies the content of cluster interactions in the context of European integration and defines them as a system of production, innovation, institutional and spatial links between economic actors that ensure the coordination of resources, knowledge, technologies and managerial decisions.

The study substantiates that European integration changes the functional role of clusters. They gradually move from local forms of cooperation to open network structures capable of ensuring interaction between business, science, education, public authorities and business support institutions. In this regard, clusters act as intermediary platforms that facilitate enterprise adaptation to EU requirements, access to external markets, participation in joint innovation projects and integration into European value chains.

The main European integration conditions for the formation of cluster interactions are systematized. These include legal and regulatory, financial and programme-based, market and network, innovation and technological, regional and spatial, as well as organizational and managerial conditions. Their combination creates the basis for the transition of clusters from internal cooperation to participation in European value chains, interregional partnerships, innovation ecosystems and project consortia.

The article proposes an author's structural and logical model of European integration influence on cluster interactions in the national economy. The model includes five interrelated levels: European integration determinants, European integration conditions, mechanisms for implementing cluster interactions, direct effects and strategic results. The mechanisms include coordination between business, science, education and public authorities, the formation of common services and cluster infrastructure, adaptation to EU standards, participation in project consortia and cross-border cooperation, as well as the joint creation and commercialization of innovations.

The article concludes that the development of cluster interactions under European integration contributes to reducing transaction costs, strengthening trust and cooperation among participants, consolidating resources and competencies, intensifying innovation activity, increasing export readiness and expanding access to financing. Strategically, this ensures the integration of Ukrainian clusters into European value chains, the growth of enterprise and regional competitiveness, smart specialization development, structural modernization of the national economy and strengthening of its economic resilience.

Keywords: cluster interactions, European integration, national economy, cluster policy, smart specialisation, partnership.

Стаття надійшла до редакції: 07.04.2026.

Прийнято до публікації: 20.04.2026 р.